
Opinia
Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych
nr 242/2014 z dnia 27 października 2014 r.
o projekcie programu „Rehabilitacja lecznicza-ambulatoryjna
(fizykoterapia, kinezyterapia, masaż leczniczy) mieszkańców gminy
Niemce”

Po zapoznaniu się z opinią Rady Przejrzystości pozytywnie opiniuję projekt programu zdrowotnego „Rehabilitacja lecznicza-ambulatoryjna (fizykoterapia, kinezyterapia, masaż leczniczy) mieszkańców gminy Niemce”, pod warunkiem uwzględnienia proponowanych poniżej w uzasadnieniu zmian.

Uzasadnienie

Projekt programu dotyczy ogólnie zdefiniowanego i rozległego problemu zdrowotnego.

Zgodnie ze stanowiskiem autorów projektu obecność licznych gospodarstw rolnych na terenie Gminy Niemce sprzyja występowaniu większej liczby urazów, co w konsekwencji prowadzi do wzrostu zapotrzebowania na świadczenia rehabilitacyjne. W obecnej formie projektu uwzględniono sugestie oraz uwagi zawarte w opinii Prezesa AOTM dotyczące projektu z 2012 roku, wskazującej uwzględnienie nagłych stanów pourazowych, wczesnej diagnostyki i profilaktyki wad postawy u dzieci i chorób przewlekłych.

Projekt zawiera wszystkie podstawowe elementy programu zdrowotnego zgodnie z szablonem AOTM. Populacja docelowa programu została określona z podziałem na grupy wiekowe. Jak zakłada realizator celem programu jest większe wykorzystanie bazy diagnostyczno-leczniczej (pracownia rehabilitacji, poradnia rehabilitacyjna, poradnia lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej). Przeznaczone środki finansowe z programu zdrowotnego przyczynią się do zwiększenia dostępności dla pacjentów w poradni rehabilitacyjnej, zmniejszą czas oczekiwania na świadczenia fizjoterapeutyczne oraz umożliwią różne formy rehabilitacji 30% mieszkańców gminy Niemce.

Należy jednak doprecyzować opisy interwencji odpowiadających podjętym problemom zdrowotnym, doprecyzować planowany budżet z uwzględnieniem kosztów przeprowadzenia kampanii informacyjnej, kosztów związanych z obsługą programu. Określić wymiar świadczeń przypadający na jednego uczestnika programu oraz szacunkową liczbę uczestników programu. Doprecyzować kwestię wyboru realizatora w tym dokonany w drodze konkursu ofert, w celu propagowania programu przeprowadzenie kampanii informacyjnej.

Przedmiot opinii

Przedmiotem opinii jest program zdrowotny gminy Niemce z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Program został zaadresowany do 30% mieszkańców gminy. Program prowadzony będzie w okresie od początku 2015 r. do końca 2017 r., a na jego realizację przeznaczono łączną kwotę 235 936,00 zł.

Problem zdrowotny

Niepełnosprawność, według Światowej Organizacji Zdrowia to ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu. Pojęcie niepełnosprawności często jest używane wymiennie z inwalidztwem, choć zakresy obu pojęć nie w pełni pokrywają się, a niepełnosprawność jest pojęciem szerszym, obejmującym także aspekty aktywności życiowej. Za osoby niepełnosprawne, wg WHO uważa się osoby, które nie mogą samodzielnie, częściowo lub całkowicie zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia fizycznych lub psychicznych sprawności.

Niepełnosprawność jest problemem ogólnoświatowym, stanowiącym cel szczególnie promowanych działań World Health Organization (WHO) i Komisji Europejskiej. Według ostatnich szacunków, około 15% ludności świata żyje z jakąś formą niepełnosprawności, z czego 2-4% doświadcza poważnych trudności w funkcjonowaniu. Mając na uwadze

ulegający wydłużeniu średni czas życia, problem ten staje się niezwykle istotny, gdyż dłuższe życie nieuchronnie wiąże się z pogorszeniem sprawności zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Oczywiście problem niepełnosprawności nie dotyczy tylko osób starszych. Może on wystąpić także wśród osób bardzo młodych, a nawet malutkich dzieci wskutek wad wrodzonych, chorób przewlekłych, wypadków czy urazów. Bez względu na przyczyny niepełnosprawności jest ona poważnym problemem społecznym. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, uszkodzenia i choroby narządu ruchu są główną przyczyną niepełnosprawności zarówno wśród kobiet (odpowiadają za 59% niepełnosprawności), jak i mężczyzn (51%). W zależności od przyjętego kryterium niepełnosprawności biologicznej (a ściślej poziomu ograniczeń) populacja osób niepełnosprawnych w Polsce może liczyć od 5,3 mln osób do 9 mln osób.

Alternatywne Świadczenia:

Aktualnie, osobom niepełnosprawnym przysługują świadczenia z zakresu opieki zdrowotnej (w tym rehabilitacja lecznicza) - finansowane z budżetu Narodowego Funduszu Zdrowia, świadczenia opieki społecznej (w tym rehabilitacja społeczna i zawodowa) finansowane ze środków wydzielonych z PFRON.

Wnioski z oceny przeprowadzonej przez Agencję

Wnioski z oceny problemu zdrowotnego:

Niepełnosprawność jest jednym z poważniejszych zjawisk i problemów współczesnej cywilizacji. Znaczenie tego problemu wynika z rozmiarów i powszechności jego występowania w populacji, a także z konsekwencji jakie wywołuje w sensie indywidualnym i społecznym.

Niepełnosprawność jest problemem ogólnoswiatowym, stanowiącym cel szczególnie promowanych działań WHO i Komisji Europejskiej. Według ostatnich szacunków, około 15% ludności świata żyje z jakąś formą niepełnosprawności, z czego 2-4% doświadcza poważnych trudności w funkcjonowaniu.

Postępujące starzenie się społeczeństwa, brak nawyków prozdrowotnych, stresujący tryb życia, degradacja środowiska naturalnego, nasilanie się częstotliwości różnego rodzaju wypadków, wreszcie postęp medycyny ratującej życie, ale nie zawsze umiejącej zapobiec skutkom chorób czy wypadków jest przyczyną stałego wzrostu liczby osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Wyniki opracowanego wspólnie przez WHO oraz Bank Światowy Światowego Raportu na temat niepełnosprawności, wskazują, że na całym świecie, osoby niepełnosprawne są bardziej podatne na możliwe do uniknięcia wtórne problemy zdrowotne oraz choroby współtowarzyszące, mają niższe osiągnięcia edukacyjne, są mniej aktywne zawodowo, częściej w porównaniu do osób sprawnych doświadczają ubóstwa, nie zawsze są w stanie żyć samodzielnie czy w pełni funkcjonować w życiu społecznym. Wynika to częściowo z napotykanych przez osoby niepełnosprawne barier w dostępie do usług, w tym zdrowia, edukacji, zatrudnienia, transportu i informacji. Trudności te nasilają się w społecznościach mniej uprzywilejowanych.

Na podstawie analizy sytuacji osób niepełnosprawnych na świecie w Światowym Raporcie sformułowano konkretne zalecenia dla polityki i praktyki, które, jeśli wprowadzone w życie, mogą doprowadzić do realnej poprawy warunków życia osób niepełnosprawnych. Główne zalecenia obejmują umożliwienie dostępu do głównych polityk, systemów świadczeń, inwestowanie w specjalne programy oraz świadczenia dla osób niepełnosprawnych; przyjęcie narodowej strategii oraz planu działań na rzecz osób niepełnosprawnych; zwiększenie aktywnego angażowania osób niepełnosprawnych w formułowaniu i implementacji polityk, przepisów prawa oraz świadczeń, poprawę rozwoju zasobów ludzkich, zapewnienie odpowiedniego finansowania i poprawę przystępności finansowej; zwiększenie świadomości społecznej i rozumienia niepełnosprawności, poprawę zbierania danych o niepełnosprawności, wzmocnić oraz weprzeć badania w zakresie niepełnosprawności.

Światowy Raport podkreśla, konieczność wspierania ludzi w aktywnym życiu i uczestnictwie w społeczeństwie i zaleca udzielania świadczeń na poziomie społeczeństwa. Ważnym narzędziem promowanym przez WHO jest również rehabilitacja na poziomie społeczeństwa (Community - based rehabilitation - CBR), która jest przybierającą na znaczeniu polityką integracji osób z niepełnosprawnościami, umożliwiającą im uczestnictwo w rozwoju i korzystania z niego. W ramach realizacji Planu Działań WHO na Rzecz Niepełnosprawności i Rehabilitacji na lata 2006-2011, w 2010 r. opublikowano wytyczne rehabilitacji na poziomie społeczeństwa (Community Based Rehabilitation Guidelines), których celem było m.in. udzielenia praktycznych wskazówek i podkreślenie roli rehabilitacji na poziomie społeczeństwa jako narzędzia, które kraje mogą wykorzystać w celu wdrożenia Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych; Działania podejmowane w programach ukierunkowanych zapobieganie niepełnosprawności oraz kompleksową terapię i rehabilitację niepełnosprawnych oraz zagrożonych niepełnosprawnością osób, jak również na aktywizację i integrację społeczną osób niepełnosprawnych wynikają z zadań jednostek samorządów terytorialnych określonych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2010 nr 214 poz. 1407 z późn. zm.), ustawie o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. 1994 nr 111 poz. 535 z późn. zm.), ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. 2008 Nr

164 poz. 1027 z późn.zm.) oraz ustawach odpowiednich dla danych jednostek terytorialnych. Głównym celem podejmowanych działań jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz tworzenia warunków do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz do korzystania na zasadzie równości z praw ustanowionych dla ogółu obywateli. Programy te mają również pomóc osobom niepełnosprawnym w skutecznym i efektywnym korzystaniu z usług świadczonych na terenie tych jednostek samorządu terytorialnego.

Działania te wpisują się w światową jak i regionalne strategie działań na rzecz osób niepełnosprawnych skierowanych m.in. na wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez zwiększenie dostępu do dóbr i usług umożliwiających im pełne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym oraz integrację osób niepełnosprawnych ze środowiskiem, realizujących zapisy Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych.

Zasadność prowadzenia przez samorządy programów zdrowotnych obejmujących kompleksową terapię i rehabilitację niepełnosprawnych, wydaje się uzasadnione wobec ograniczonej dostępności świadczeń rehabilitacyjnych finansowanych ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia.

Niezależnie od jednostki chorobowej; wytyczne podkreślają, że skuteczności terapii rehabilitacyjnej decyduje czas jej rozpoczęcia, kompleksowość i wielodyscyplinarność świadczeń, intensywność zajęć terapeutycznych, a także ciągłość.

Zgodnie z zasadą kompleksowości rehabilitacja rekomenduje się prowadzenie rehabilitacji przez zespół terapeutyczny obejmujący specjalistów reprezentujących różne dziedziny medycyny oraz nauk pokrewnych wykorzystywanych w terapii, którzy współpracują ze sobą i tworzą oraz modyfikują wielopłaszczyznowy program rehabilitacji.

W szeroko pojmowanym procesie rehabilitacji wyróżnia się rehabilitację medyczną, społeczną i zawodową. Na rehabilitację medyczną (fizjoterapię) składają się: - kinezyterapia - fizykoterapia - masaż leczniczy.

Wytyczne są zgodne, że rehabilitacja nie może być uważana za osobną formę albo etap terapii lecz musi być zintegrowana ze świadczeniami profilaktyki wtórnej, gdyż stanowi jeden z jej aspektów. Rehabilitacja medyczna daje szansę nauczenia i zachęcenia pozytywnych zachowań zdrowotnych oraz zwiększenia stosowania się do zalecanej farmakoterapii.

Wytyczne podkreślają, że plan rehabilitacji powinien być dostosowany do potrzeb wynikających ze stanu chorego, zakresu potrzebnej pomocy fizjoterapeutycznej, kompleksowości, wczesności i ciągłości procesu rehabilitacji.

Nawet w obrębie jednej jednostki chorobowej, potrzeby rehabilitacyjne pacjentów różnią się znacznie, dlatego terapia rehabilitacyjna powinna być zindywidualizowana i prowadzona w oparciu o indywidualny plan interwencji, określający cele, typ (y), częstotliwość i intensywność działań, odpowiednich dla szczególnych potrzeb oraz możliwości chorych.

Zgodnie z przyjętymi standardami diagnoza – w tym przypadku odbywająca się przed przystąpieniem do programu -powinna być opracowana przez zespół specjalistów, kompleksowa i powinny wynikać z niej szczegółowe wskazania i przeciwwskazania, ocenę ryzyka powikłań, które należy uwzględnić podczas konstruowania programów pracy z chorym.

Zgodnie ze standardami wczesnej interwencji, wyniki kolejnych wizyt konsultacyjnych i wynikające z nich zalecenia powinny być uwzględniane i wykorzystywane podczas modyfikowania indywidualnego programu pracy z chorym oraz oceny jego rezultatów.

Niezależnie od stosowanej interwencji powinno się zapewnić beneficjentowi dobrej jakości informacje na temat schorzenia oraz jego wpływu na życie, dostępnych opcji terapeutycznych oraz potencjalnych korzyści jak również ryzyka każdej z interwencji, jak również o innych dostępnych formach wsparcia. Przekazywanie informacji powinno odbywać się w przystępnej i przyswajalnej formie.

Wszystkie wytyczne są zgodne, że interwencje psychospołeczne, uwzględniające edukację pacjenta powinny stanowić element kompleksowej rehabilitacji kardiologicznej.

Podkreśla się znaczenie angażowania w proces rehabilitacji oraz objęcie działaniami edukacyjnymi rodziny i opiekunów rehabilitowanego.

Zalecenia są zgodne, że przy ocenie stanu pacjenta należy uwzględniać ocenę w kierunku występowania niepokoju i depresji, a wszystkie osoby wszystkie osoby przejawiające objawy znacznego niepokoju czy depresji, powinny być skierowane do odpowiednio wykwalifikowanego specjalisty na ocenę i poddani leczeniu zgodnie z obowiązującymi wytycznymi.

Pracownicy medyczni powinni uwzględniać szersze pojęte potrzeby zdrowotne i socjalne, które mogą uwzględniać identyfikację i rozwiązanie kwestii ekonomicznych, prawa socjalnego, mieszkaniowych oraz pomocy społecznej. Lekarze powinni ocenić prawdopodobną skalę tych potrzeb, przy planowaniu w jaki sposób ich świadczenia zaspakajają potrzeby lokalnej społeczności.

Kompleksowa rehabilitacja powinna uwzględniać zalecenia/wskazówki zawodowe, aby pomóc w odpowiednim i realnym powrocie do pracy.

Kompleksowa rehabilitacja kardiologiczna powinna uwzględniać prowadzoną w otwarty, szczerzy i delikatny sposób rozmowę o aktywności seksualnej. Zalecenia są zgodne, że przy ocenie stanu pacjenta należy uwzględniać ocenę w kierunku występowania niepokoju i depresji, a wszystkie osoby wszystkie osoby przejawiające objawy znacznego niepokoju czy depresji, powinny być skierowane do odpowiednio wykwalifikowanego specjalisty na ocenę i poddani leczeniu zgodnie z obowiązującymi wytycznymi.

Wytyczne podkreślają, że pracownicy medyczni powinni uwzględniać szersze pojęte potrzeby zdrowotne i socjalne, które mogą uwzględniać identyfikację i rozwiązanie kwestii ekonomicznych, prawa socjalnego, mieszkaniowych oraz pomocy społecznej. Lekarze powinni ocenić prawdopodobną skalę tych potrzeb, przy planowaniu w jaki sposób ich świadczenia zaspakajają potrzeby lokalnej społeczności. Kompleksowa rehabilitacja powinna uwzględniać zalecenia/wskazówki zawodowe, aby pomóc w odpowiednim i realistycznym powrocie do pracy.

Istotnym ograniczeniem w tworzeniu rekomendacji dotyczących rehabilitacji, wskazanym we wszystkich wytycznych, jest stwierdzenie na podstawie przeprowadzonych przeglądów systematycznych, brak lub niedostatek „odpowiednich metodologicznie” badań.

Jak podkreśla National Centre for the Dissemination and Disability Research (NCDDR), współczesne standardy dowodów i metody stanowią jednak wiele wyzwań dla dziedziny niepełnosprawności i rehabilitacji. Po pierwsze, w przypadku interwencji i programów z zakresu niepełnosprawności i rehabilitacji, standardy dla dowodów oraz metody wykorzystywane w wielu przeglądach systematycznych i metaanalizach identyfikują niewiele badań z Poziomu 1. Wiele przeglądów systematycznych i metaanaliz uwzględnia wyłącznie badania z randomizacją (RCT), uznawane powszechnie za najbardziej rygorystyczne metody oceny skuteczności interwencji. Z tego powodu niektóre niedawno opublikowane przeglądy wykazywały brak lub bardzo niewiele dostępnych dowodów. Chociaż, takie wyniki mogą

odzwierciedlać bardziej niedobór dobrze kontrolowanych badań w dziedzinie niepełnosprawności i rehabilitacji, niż brak skuteczności interwencji, wyniki wskazujące na brak dowodów stanowią poważne i nieustające wyzwanie w dziedzinie niepełnosprawności i rehabilitacji.

Niedostatek badań klinicznych poziomu 1 w dziedzinie niepełnosprawności i rehabilitacji wynika w większości z natury oraz zakresu dziedziny. Zarówno w badaniach jak i praktyce, niepełnosprawność i rehabilitacja jest wyjątkowo szeroką, wielodyscyplinarną dziedziną obejmującą: biologiczne, psychologiczne, społeczne, ekonomiczne, prawne i środowiskowe czynniki związane z niepełnosprawnością.

Charakter niepełnosprawności i rehabilitacji stanowi poważne wyzwania dla rozwoju wiedzy i identyfikacji dowodów, obejmując m.in.: duży zasięg i złożoność; znaczenie upełnomocniania osób niepełnosprawnych (i włączania ich w podejmowanie decyzji o uczestnictwie), małe liczebności próby (głównie ze względu na niejednorodność i wynikającą z tego konieczność indywidualizowania interwencji do potrzeb osoby), trudności lub niemożliwość przeprowadzenia pełnego zaślepienia badania czy kontrolowania względem placebo (wynika to z konieczności stosowania zindywidualizowanej interwencji), trudności z określeniem etycznej i praktycznej grupy kontrolnej, potrzeba stosowania technologii pomocniczych oraz adaptacji środowiska w celu poprawy czynności dnia codziennego lub jakości życia osób niepełno-sprawnych, poziom finansowania odpowiednie dla badań pilotażowych, rozwoju interwencji, czy wczesnego etapu badań jednak nie wystarczające dla przeprowadzenia prawdziwie rygorystycznego metodologicznie badania skuteczności; potrzeba rozwiązania kwestii dotyczących obszernych systemów społecznych obejmujący uwzględnienie środowiska społecznego, fizycznego i/lub ekonomicznego.

Wnioski z oceny projektu programu Miasta i Gminy Niemce:

Projekt programu dotyczy ogólnie zdefiniowanego i rozległego problemu zdrowotnego, występującego powszechnie oraz stanowiącego istotne wyzwanie dla zdrowia publicznego. Zgodnie ze stanowiskiem autorów projektu obecność licznych gospodarstw rolnych sprzyja występowaniu większej liczby urazów, co w konsekwencji prowadzi do wzrostu zapotrzebowania na świadczenia rehabilitacyjne. W obecnej formie projektu uwzględniono sugestie oraz uwagi zawarte w opinii Prezesa AOTM dotyczące projektu z 2012 roku, wskazującej uwzględnienie nagłych stanów pourazowych, wczesnej diagnostyki i profilaktyki wad postawy u dzieci i chorób przewlekłych. Opis ujęty w projekcie ma charakter ogólny i nie zawiera informacji dotyczących poszczególnych jednostek chorobowych.

Projekt zawiera wszystkie podstawowe elementy programu zdrowotnego zgodnie z szablonem AOTM. Populacja docelowa programu została określona z podziałem na grupy wiekowe. Na podstawie danych ZOZ Niemce, który udziela świadczeń grupie ponad 9tyś mieszkańców gminy, ok. 30% zarejestrowanych jest pacjentami Pracowni Rehabilitacji. Nie przytoczono podziału na grupy wiekowe pacjentów wymienionej pracowni.

Planowane działania obejmują: wizytę wraz z przeprowadzeniem wywiadu lekarskiego przez lekarza ZOZ-u realizującego program i wypełnienie formularza wywiadu (wzór formularza wywiadu stanowi załącznik nr 1 do programu); podjęcie decyzji o udziale pacjenta w programie, następnie zarejestrowanie pacjenta ze stosownym skierowaniem włączając ocenę i opis stanu funkcjonalnego pacjenta przed rozpoczęciem rehabilitacji. Następnie zaplanowanie postępowania rehabilitacyjnego (fizjoterapeutycznego) stanowiącego integralną część fizjoterapii; wypełnienie ankiety ewaluacyjnej przez pacjenta przed przystąpieniem do programu; wykonywanie zabiegów rehabilitacyjnych według zaleceń

i wskazań lekarskich; wypełnienie ankiety ewaluacyjnej przez pacjenta po zakończeniu cyklu rehabilitacji; końcowa ocena i opis stanu funkcjonalnego pacjenta po zakończeniu cyklu rehabilitacyjnego dokonana przez personel i dołączona do dokumentacji pacjenta.

Projekt nie zawiera dokładnego opisu interwencji odpowiadających podjętym problemom zdrowotnym. Opis szczegółowy kosztów pozwolił na wyodrębnienie zakresu świadczeń, które zawarte są w planowanej interwencji. Program wykorzystuje interwencje o udowodnionej skuteczności i zalecane w wytycznych. Wszystkie wymienione w projekcie programu interwencje znajdują się w wykazie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r.), w tym: fizjoterapia (elektroterapia, magnetoterapia, światłolecznictwo, laseroterapia, ultrasonoterapia, termoterapia) i kinezyterapia. W projekcie programu planuje się przeprowadzić u 1. pacjenta ok. 60 zabiegów rehabilitacyjnych. Ponadto, uwzględniając planowane działania w zakresie profilaktyki i diagnostyki wad postawy wśród dzieci i młodzieży, należy podkreślić ze szereg świadczeń w związku z badaniami przesiewowymi i patronażowymi włączając badanie przedmiotowe w kierunku wykrywania wrodzonej dysplazji stawów biodrowych, ocenę tempa rozwoju fizycznego i psychomotorycznego, wykrywanie zaburzeń układu ruchu w tym boczno skrzywienia kręgosłupa, zniekształceń statycznych kończyn dolnych dla dzieci i młodzieży do 19 r.ż. są świadczeniami gwarantowanymi na mocy Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 roku w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej. Program dubluje świadczenia gwarantowane, co jest uzasadnione koniecznością uzupełnienia ilości oferowanych świadczeń kontraktowanych z Narodowym Funduszem Zdrowia. Stanowisko autorów nie jest jednak poparte uzasadnieniem ekonomicznym, ilustrującym zapotrzebowanie na świadczenia i ich dostępnością w ramach już zawartych kontraktów.

Warto podkreślić, iż prawidłowo zaplanowana rehabilitacja powinna być kompleksowa i prowadzona przez wielodyscyplinarny zespół zapewniający: opiekę pielęgniarską, medyczną, fizjoterapeutyczną, terapię zajęciową, opiekę logopedyczną oraz wsparcie pracowników opieki socjalnej. W programie założone udział jedynie magistra fizjoterapii w procesie rehabilitacji.

Autorzy programu przewidzieli ocenę zgłaszalności do programu, ocenę jakości świadczeń w programie oraz efektywności prowadzonych działań. Działania te zostaną przeprowadzone przez realizatora programu na podstawie raportów końcowych oraz badania ankietowego wśród pacjentów. Miernikami efektywności będą liczba pacjentów deklarujących poprawę zdrowia, sprawności, zmniejszenia odczuwalnego bólu, oraz liczba pacjentów deklarujących utrzymanie stałego stopnia choroby. Elementami monitorowania przebiegu realizacji programu są liczba pacjentów skierowanych do udziału w programie w poszczególnych latach i liczba wykonanych zabiegów.

Zaleca się aby monitorowaniu podlegała również liczba osób, która nie przystąpiła do działań oferowanych w programie w celu oceny pełnej efektywności programu, a także liczby osób, które przerwały proces leczenia. Wskazane jest także dokonanie oceny skuteczności przeprowadzonych działań w oparciu o dokumentację medyczną oraz ponowną opinię lekarską po zakończeniu cyklu rehabilitacyjnego, co pozwala na przeprowadzenie obiektywnej oceny efektywności. Szczególnie jest to istotne w przypadku interwencji dotyczącej dzieci, których wiek nie pozwala na wypełnienie ankiety ewaluacyjnej. Należy także zwrócić uwagę, że wzór ankiety nie uwzględnia szczegółowo działań profilaktycznych kierowanych do dzieci i młodzieży.

Autorzy programu określili kompetencje oraz warunki niezbędne do realizacji programu. Projekt jednak nie precyzuje czy wybór realizatora zostanie dokonany w drodze konkursu

ofert. Autorzy programu nie zaplanowali przeprowadzenia kampanii informacyjnej o realizowanym programie. Przeprowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnej stanowi jeden z wyznaczników właściwego poziomu dostępności świadczeń zdrowotnych przewidzianych w programie. Ze względu na szeroki zakres wiekowy populacji docelowej, akcja informacyjna powinna być dostosowana do różnych grup odbiorców, a jej koszt uwzględniony w planowanym budżecie projektu. Kampania informacyjna ma na celu umożliwienie także dostępu do świadczeń pacjentom zarejestrowanym w innych zakładach opieki zdrowotnej, niż ten, który będzie odpowiedzialny za realizację programu.

Planowany koszt całkowity realizacji programu to 235 936,00 zł. Autorzy określili ceny jednostkowe poszczególnych zabiegów rehabilitacyjnych planowanych do przeprowadzenia w ramach programu. Choć w projekcie programu zawarto planowany budżet całkowity, jak i koszty jednostkowe, to nie sposób ocenić ich kompletności, gdyż w programie nie został określony wymiar świadczeń przypadający na jednego uczestnika programu, jak również określona liczba uczestników programu. Wiadomym jest, że na 1 pacjenta przypada ok. 60 zabiegów rehabilitacyjnych, lecz nie wiadomo jakie zabiegi będą realizowane w jakim schorzeniu. Za dobór liczby i rodzaju świadczenia odpowiedzialny będzie lekarz kierujący na rehabilitację. Z danych zebranych przez analityka AOTM można wnioskować, iż w przypadku 30% udziału mieszkańców gminy na jednego uczestnika będzie przypadać kwota od 13 do 15,9 zł. Planowany budżet nie uwzględnia kosztów przeprowadzenia kampanii informacyjnej ani kosztów związanych z obsługą programu (prowadzenie dokumentacji, analiza danych, monitorowanie).

Obecnie, osobom niepełnosprawnym przysługują świadczenia z zakresu opieki zdrowotnej (w tym rehabilitacja lecznicza) - finansowane z budżetu Narodowego Funduszu Zdrowia, świadczenia opieki społecznej (w tym rehabilitacja społeczna i zawodowa) finansowane ze środków wydzielonych z PFRON.

Odnosząc projekt opiniowanego programu do ogólnych kryteriów dobrze zaprojektowanego programu zdrowotnego (sformułowanych przez American Public Health Association) można stwierdzić, że:

- I. Program odnosi się do ważnego problemu zdrowotnego opierającego się na poprawie jakości życia i zdrowia osób niepełnosprawnych poprzez prowadzenie skutecznej rehabilitacji.
- II. Dostępność działań programu dla beneficjentów nie została zapewniona, gdyż w projekcie programu nie zaplanowano przeprowadzenia kampanii informacyjnej.
- III. Program wykorzystuje interwencje o udowodnionej skuteczności i zalecane w wytycznych. Wszystkie wymienione w projekcie programu interwencje znajdują się w wykazie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej.
- IV. W projekcie programu podjęto próbę oszacowania kosztów realizacji programu. Planowany koszt całkowity realizacji programu to 235 936,00 zł.
- V. W projekcie programu zaplanowano przeprowadzenie monitorowania oraz ewaluacji. Odniesiono się do oceny zgłaszalności, jakości oraz efektywności świadczeń oferowanych w programie. Wzory materiałów potrzebne do wykonania tego zadania zostały dołączone do projektu programu.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, opiniuję, jak na wstępie.

Tryb wydania opinii

Opinię wydano na podstawie art. 48 ust. 2a ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. 2011 r., Nr 122, poz. 696 z późn. zm.), z uwzględnieniem raportu nr: AOTM-OT-441-167/2014 „Leczenie niepłodności metodą NaproTechnology® w latach 2014-2017” realizowany przez: Miasto Częstochowa, Warszawa, październik 2014 oraz Aneksu do raportów szczegółowych „Programy leczenia niepłodności metodą Naprotechnologii – wspólne podstawy oceny”, Warszawa, październik 2014.